

COMPETENȚELE ECOLOGICE ALE ADULȚILOR – CONDIȚIE IMPORTANTĂ ÎN EDUCAȚIA PENTRU MEDIU LA COPII

Galina CHIRICĂ, dr., conf.univ., UST

chiricagalina@gmail.com

Rezumat

Articolul pune în discuție problema educației la copii a culturii ecologice și a mediului. Sunt evidențiate condițiile pedagogice necesare procesului educativ, în special conștientizarea de către adulți (părinți și educatori) a necesității educației ecologice, începând cu o vârstă timpurie. Au fost identificate căile și formele de activitate metodică care ar spori competențele ecologice ale adulților drept condiție importantă în educația la copii a culturii ecologice și a mediului.

Summary

This article describes the problem of children's environmental education and culture. Here are presented the necessary pedagogical conditions required by this process, one of them being the awareness of adults (parents and teachers) about the need for environmental education starting since early age.

The present article identifies as well some methodical forms of activity, that would increase the adult's environmental skills, which is an important factor for children's ecological culture and education.

Formarea culturii ecologice este un obiectiv strategic al societății contemporane și unul dintre obiectivele generale ale învățământului, care trebuie să formeze un sistem de cunoștințe complexe cu privire la integritatea naturii, cu privire la unitatea omului, societății și naturii, să formeze competențele respective, orientările valorice, conduita și activitatea care ar asigura o atitudine responsabilă față de natură, axată pe cultura ecologică. Sursa culturii ecologice a personalității își are începutul la vârsta preșcolară, perioadă în care copilul capătă primele reprezentări despre natura înconjurătoare. La această vârstă copilul dă dovadă de o receptivitate emoțională majoră în contactul lui cu mediul, când este observată unitatea reprezentărilor și a atitudinii emoționale nemijlocite.

În educația ecologică a copiilor este necesară crearea anumitor condiții:

- formarea reprezentărilor elementare ecologice despre integritatea naturii și despre unitatea organismului cu mediul de trai;
- formarea la copii a reprezentărilor cu privire la interacțiunea omului cu natura;
- formarea conduitei moral-afective față de natură, axată pe cultura ecologică și a comportamentului adecvat în mediul ambiant;
- conștientizarea de către educatori și părinți a necesității activității orientate spre educația culturii ecologice și a mediului, începând cu o vârstă timpurie.

Este cunoscut că rolul hotărâtor în formarea culturii ecologice la copii aparține adulților – părinților și educatorilor. Cunoștințele lor despre mediul natural, exemplul propriu de comportament în sînul naturii și al atitudinii față de obiectele vii, toate manifestate în acțiuni de îngrijire a plantelor, animalelor și de ocrotire a naturii în general, sunt decisive.

În scopul studierii experienței pedagogice, dar și al gestionării procesului de formare a culturii ecologice la copii, noi am aplicat chestionarea educatorilor și a părinților. Chestionarul a inclus întrebări ce țin de definirea ecologiei ca știință, de identificarea

necesității educației ecologice, începând cu o vârstă timpurie, de evidențiere a strategiilor didactice eficiente în formarea la copii a culturii ecologice.

Analiza rezultatelor obținute au demonstrat că majoritatea educatorilor (cca 76%) întâmpină dificultăți în definirea ecologiei ca știință. Răspunsuri tipice au fost: „Ecologia este știința despre natură” sau ”Ecologia este știința despre curățenia naturii”. În chestionarele a 7% dintre educatori au fost depistate răspunsuri apropiate de noțiunea corectă, doar 3% au prezentat răspunsuri corecte, restul respondenților nu au răspuns la această întrebare.

În răspunsurile despre necesitatea educației ecologice începând de la o vârstă timpurie, educatorii recunosc că predau noțiuni de ecologie, care se reduc la atitudinea grijulie față de mediul natural (să nu chinuiască animalele, să nu rupă plantele). În cadrul multiplelor convorbiri cu educatorii, ei însă recunosc că majoritatea copiilor, cunoscând adesea regulile de comportare în natură, rup, în timpul plimbărilor și excursiilor, planta care le place, prind animale, iar unii (puțini, dar sunt) manifestă atitudine crudă, în special, față de insecte și amfibieni.

Prezentând răspunsuri la întrebarea despre vârsta la care consideră că formarea culturii ecologice ar fi optimă, educatorii au menționat că această activitate trebuie începută la vârsta preșcolară, însă o opinie comună cu privire la vârsta concretă nu a fost identificată: „Încă pînă la naștere” (probabil s-a avut în vedere nivelul de educație ecologică generală al omului), „Cînd copilul începe să vorbească”, „La vârsta școlară” ș.a. Aceste răspunsuri mărturisesc despre faptul că înțelegerea insuficientă de către educatori a actualității problemelor ecologice și a rolului instituțiilor preșcolare în formarea culturii ecologice creează dificultăți în realizarea obiectivelor curriculare în ceea ce privește educația culturii ecologice și a mediului. Datele mărturisesc despre lacunele în pregătirea cadrelor didactice menite să realizeze educația ecologică a copiilor, în special a educatorilor care au obținut pregătirea profesională mulți ani în urmă. Răspunsurile educatorilor la întrebarea cum realizează educația ecologică în grupa de vîrstă concretă se reduc la următoarele: „Ieșim în natură”, ”Le citesc literatură artistică despre regulile de comportare în natură”, „Încerc să răspund la întrebările copiilor despre obiectele și fenomenele naturii” ș.a..

Astfel, în selectarea metodelor de bază și a formelor de lucru educativ-instructiv în formarea culturii ecologice la copii, 67% dintre educatori evidențiază convorbirea, literatura artistică despre natură și doar 15% consideră mai efective metode, precum observarea, munca în natură, experiențele simple, iar restul nu a răspuns la această întrebare.

Prin urmare, pornind de la cunoștințele reduse ale educatorilor despre ecologie ca știință și educația ecologică, explicăm și dificultatea în realizarea obiectivelor curriculare privind educația culturii ecologice și a mediului.

Analiza chestionarelor completate de către părinți ne-a permis să atestăm o anumită atitudine față de problema educației ecologice. Spre exemplu, aproape toți părinții sunt de a cord ca odraslele lor să cunoască problemele ecologice, să fie educate sentimente estetice față de natură ș.a.

Majoritatea absolută a părinților (96%) afirmă că în familiarizarea copiilor cu natura se conduc în primul rând de felul cum o înțeleg ei. O parte considerabilă a părinților (92%) acordă, în familiarizarea cu natura, un rol important factorului estetic. Restul pune în prim-plan importanța utilitară a naturii în viața oamenilor.

Părinții consideră drept mijloace importante în familiarizarea copiilor cu natura citirea cărților, vizionarea emisiunilor televizate despre natură, relatările personale, munca agricolă a copiilor.

Cît privește întreținerea animalelor și a plantelor de cameră, 67% dintre părinți au răspuns că nu au animale din cauza lipsei condițiilor necesare. Atunci când afirmă că au plante, de obicei nu cunosc denumirile lor și nici toate cerințele față de îngrijire. 34 % dintre părinți au plante și animale, dar nu permit copiilor să le îngrijească (acest fapt este dictat, în special, de necunoașterea din partea copiilor a măsurilor de îngrijire a organismelor vii), copiii uneori fiind atrași doar la udatul plantelor de cameră.

Majoritatea părinților se străduiesc să menționeze atitudinea binevoitoare a copiilor față de natura înconjurătoare, însă în timpul plimbărilor, comportamentul lor demonstrează contrariul. Înțelegând necesitatea educației atitudinii grijulii și receptive față de natură, părinții nu împiedică de fiecare dată comportamentul incorect al copiilor, nu acordă atenție faptele lor, considerînd că un copil rupe, omoară, distruge pentru a cunoaște mai bine.

Prin urmare, putem concluziona că majoritatea părinților nu sunt indiferenți față de familiarizarea copiilor cu natura. Ei le educă o atitudine grijulie și binevoitoare față de ființele vii, le aduc la cunoștință unele reguli de comportare, care se reduc în mare măsură doar la interdicție, nu le oferă explicații, iar procesul de cunoaștere a naturii are loc în temei ca răspunsuri la întrebările sosite din partea copiilor.

Analiza rezultatelor obținute în urma investigației demonstrează că fără o ghidare cu scop bine determinat din partea adulților atitudinea copiilor față de natură nu este suficient de conștientizată. Adulții (părinții și educatorii), chiar dacă înțeleg necesitatea educației ecologice de la vârsta preșcolară, întâmpină dificultăți în activitatea lor și adesea sunt neputincioși în realizarea educației ecologice și a mediului.

Este important ca instituțiile preșcolare să devină un centru de dezvoltare a competențelor ecologice la adulții ce se ocupă de educația copiilor, de educație ecologică și a mediului ca primă treaptă în formarea continuă a culturii ecologice. Aceasta este o direcție prioritară în rezolvarea problemelor ecologice la etapa contemporană. Educatorilor și părinților le revine rolul primordial în formarea culturii ecologice la generația în creștere.

De aceea, concomitent cu educația pentru mediu și cultură ecologică a copiilor, este necesară activitatea cu educatorii și părinții. Printre formele de bază ale activității metodice, în scopul valorificării potențialului instituțiilor preșcolare și în scopul realizării educației ecologice, sunt consiliile pedagogice, seminarele metodice, consultațiile, care permit discutarea problemei abordate și familiarizarea educatorilor cu diverse programe efective, aplicate în alte instituții de profil. Pe parcursul anului, activitatea de gestionare metodică a educației ecologice și a mediului cuprinde mai multe direcții, precum:

- Aprofundarea cunoștințelor ecologice la cadrele didactice prin studierea literaturii științifice, expozițiile periodice de carte cu subiect ecologic, invitarea specialiștilor în

domeniul biogeografic pentru organizarea seminarelor teoretice și practice, a consultațiilor, a excursiilor cu educatorii în natura din preajma instituției preșcolare, la Grădina Botanică, Muzeul de etnografie și istorie a naturii ținutului natal ș.a.;

- Perfecționarea măiestriei pedagogice prin intermediul cursurilor de formare continuă, prin studierea literaturii metodice nou apărute, dar și a lucrărilor științifice, inclusiv a tezelor de doctor la problema educației ecologice etc.;
- Schimbul de experiență pedagogică prin asistarea reciprocă la activitățile didactice și extracurriculare, la activitățile demonstrative ș.a.;
- Completarea bazei materiale a instituției preșcolare pentru realizarea obiectivelor curriculare privind formarea culturii ecologice la copii.

Activitatea cu părinții este la fel organizată pe mai multe direcții, dintre care:

- Informarea părinților cu privire la problemele ecologice de la etapa actuală, cu privire la necesitatea educației ecologice de la o vârstă timpurie;
- Aducerea la cunoștința părinților a obiectivelor curriculare privind educația culturii ecologice și a mediului în grădinița de copii și a potențialului familiei în acest proces;
- Implicarea părinților în diverse forme de activitate educativ-instructivă privind formarea culturii ecologice la copii.

Atât direcțiile, cât și căile de realizare sunt ilustrate în materialele puse la dispoziția părinților prin “Panoul ecologic”, care conține:

- Informații despre activitatea instituțiilor preșcolare în problema educației ecologice a copiilor;
- Consultații pentru părinți cu privire la posibilitățile plimbărilor zilnice în vederea educației ecologice a copiilor;
- File din Cartea Roșie a Moldovei;
- Exemple de activități orientate spre protecția mediului înconjurător (confecționarea cantinelor pentru păsările sedentare, alegerea hranei pentru ele, pregătirea cuiburilor artificiale pentru păsările călătoare, îngrădirea furnicarului, salubritatea unor porțiuni din natură ș.a.);
- Ilustrații cu reguli de comportare în natură;
- Secvențe ilustrate din activitățile extracurriculare: „Toamna aurie”, „Iernați, păsări, lângă noi”, „Sărbătorile de iarnă”, „Primăvară, ai venit!”, „Întâmpinarea păsărilor călătoare” ș.a..

Astfel, pentru realizarea educației ecologice a copiilor este necesară conștientizarea de către adulți (părinți, educatori) a necesității acestei activități începând cu o vârstă timpurie și implicarea activă a copiilor în acest proces. Competențele ecologice ale adulților constituie condiția de bază în realizarea obiectivelor-cadru ale ariei curriculare *Educația pentru mediul ambiant și cultură ecologică*:

- Dezvoltarea reprezentărilor elementare cu privire la interacțiunea dintre om și natură;
- Dezvoltarea interesului de a cunoaște natura și omul, dezvoltarea abilităților de explorare, aplicând elemente de observație și experiment;
- Formarea față de mediu a unei conduite moral-afective, axate pe o cultură ecologică.

BIBLIOGRAFIE:

1. Andon C. Teoria și metodologia familiarizării copiilor cu natura. Chișinău, 2000.
2. Buzinschi E. Formarea culturii ecologice elementare la copiii de vârstă preșcolară mare (5-7 ani). Autoreferat al tezei de doctor în pedagogie. Chișinău, 2002.
3. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. – Ch.: Cartier, 2008.
4. Кирикэ Г.В. Экологическое воспитание дошкольника. Кишинэу, 1995.